

קובץ

הערות וביאורים

בתורת

כבוד קדושת אדוננו מורנו ורבנו
בעניני גאולה ומשיח
בפש"מ, רמב"ם, נגלה וחסידות

ב' אייר * און איד זאג "מלכתחילה אריבער"
- יום סיום אמירת קדיש -
ש"פ קדושים - י"ג אייר
גליון ט"ו (תרצ"א)

יוצא לאור ע"י

תלמידי ביהמ"ד דמוסד חינוך אהלי תורה

417 טראוי עוועניו ברוקלין, ניו יארק
שנת חמשת אלפים ושבע מאות וחמישים וחמש לבריאה
שנת ה'תש"ל

ב"ה
ב' אייר * "מלכתחילה אריבער"
- יום סיום אמירת קדיש -
 ש"פ קדושים - י"ג אייר
 גליון ט"ו (תרצ"א)

תוכן הענינים

	רשימות
4	מלך שמחל על כבודו אין כבודו מחול
8	בענין חני"ל
	ליקוטי שיחות
9	תורת משה
9	לקט מחלוקות רש"י והרמב"ם המובאים בלקוטי שיחות
15	אותה שנה מעוברת היתה
	פשוטו של מקרא
16	הערה בפירש"י בפי בא (גליון)
	נגלה
18	החיוב דשלמי שמחה ברגלים
21	תיקון העירוב ברחבת 770
	חסידות
28	הערה בשער היחוד והאמונה פ"א

*
 מספר הפאקס לשלוח הערות: 771-48-59

*

ר ש י מ ו ת

- - - - -

מלך שמחל על כבודו אין כבודו מחול

הרב אברהם יצחק ברוך גערליצקי
- ר"מ בישיבה -

ברשימה הנפלאה קונטרס ז' (ע' 35 וחלאה) כתב כ"ק אדמו"ר זי"ע דלפי מה שנתבאר דכל ענינו של מלך הוא להמשיך יראת שמים להעם, ולכן מלך שמחל על כבודו אין כבודו מחול משום דעייז שמחל על כבודו ואין בטלים אליו היז מבטל הענין דהמשכת יר"ש כו' מתורץ הסתירות שמצינו בענין זה, דבסוטה מא, ב, איתא דאגריפס המלך קרא קריאת הקהל מעומד ושבחוהו חכמים, ואילו בכתובות יז, א, איתא דמעבירין את המת מלפני הכלה וזה מלפני מלך ישראל ומעשה באגריפס המלך שעבר מלפני הכלה ושבחוהו חכמים, ומקשה בגמ' מכלל דשפיר עבד הרי מלך שמחל על כבודו אין כבודו מחול ומתורץ דפרשת דרכים הוה ונמצא שלא מחל על כבודו עיי"ש, וקשה דמאי שנא דבכלה אמרינן דאין רשאי למחול על כבודו אף שהוא משום מצוה, ובקריאת הקהל אמרינן דשפיר עבד? ולהני"ל ניחא דאם מכבד את הכלה הי"ה שולל ממנה הענין דיר"ש כיון שהוא מכבד אותה, משא"כ בקריאת הקהל הלא אינו מכבד שום בשר ודם אלא זהו לכבוד המקום וא"כ אדרבה זה גופא מועיל להמשכת היראה שמראה שהוא בטל לה' כו' ולכן אדרבה ודאי נכון לו לעשות כן.

וממשיך דבזה יש לתרץ ג"כ הא דמבואר בסנהדרין יט, ב, לדעת חכמים דהמלך אינו חולץ ואינו מייבם משום דאין זה כבודו, וקשה דלמה לא נימא גס הכא דמצוה שאני שהוא מותר, ולפי מה שכתבו התוס' בכתובות שם לחלק בין כלה לקריאת הקהל דאם מבטל משום כבוד השכינה שפיר עבד משא"כ אם הוא לכבוד כלה, א"כ קשה ביבום וחליצה הרי שם אינו מכבד אדם אלא שיש מצוה לחלוץ או לייבם וא"כ למה סב"ל לרבנן דאינו חולץ ואינו מייבם? אבל להני"ל ניחא דכיון דעייז החליצה היבמה מבזה אותו, במילא היז סותר לביטול היבמה להמלך ועייז להמשכת יר"ש עליה, ודומה להך דכלה משא"כ בקריאת הקהל לא.

ולפייז מבאר גם הטעם דהרמב"ם הלי מלכים (פ"ב ה"ג) פיי
דהמלך אינו חולץ ואינו מייבם משום דחליצה הוה בזיון להמלך
וכל שאינו עולה לחליצה אינו עולה ליבום, אבל רש"י בסנהדרין
כתב דיבום הוה גנאי לו לקום ע"ש אחיו, ולכאורה למה לא רצה
הרמב"ם לפרש כרש"י וכמבואר בקרא (בראשית לח, ט) וידע אונן
כי לא לו יח"י חזרע וזהו גנאי? ולהני"ל נחא דאי משום הא
שהוא מכבד את המת אין בזה שום חסרון כיון דלמתים חפשי הרי
אינו שייך שם הענין דהמשכת יר"ש, ובמילא אדרבה כיון שהוא
מצוה חי צ"ל דבדאי ימחול על כבודו במקום מצוה כמו בקריאה
דהקהל, ולכן הוכרח לומר משום דחליצה הוה גנאי כני"ל וכל
שאינו עולה לחליצה אינו עולה ליבום, עיי"ש עוד.

והנה לפי זה יוצא טעם חדש בהא דמלך שמחל ע"ל כבודו אין
כבודו מחול, דכשמוחל על כבודו לאדם מסוים מונע ממנו המשכת
יר"ש, אבל באופן שלא שייך טעם זה כמו במת ובהקהל כו' שפיר
יכול למחול על כבודו, אבל ראה לקו"ש פורים תשי"נ שביאר שם
בהערה 22 הטעם דאין כבודו מחול משום שאין זה כבודו הפרטי
אלא כבוד המלכות ולכן אין זה ברשותו לוותר עליו עכ"ל, וי"ל
דזהו כמ"ש רבינו יונה בסנהדרין שם (ט, א ד"ה עמוד) דמלך
אינו יכול למחול על כבודו משום דכבודו הוא כבוד של כל
ישראל כולו שהמלך שלהם הוא נכבד ואינו יכול למחול כבודם של
ישראל עיי"ש, היינו דאין זה ענין פרטי שלו אלא משום שהוא
המייצג את העם, ואין זה בבעלותו למחול עליו.

וי"ל דהנפק"מ הוא בנוגע למלכי אוה"ע, דלפי הביאור
שבהרשימה שהוא משום המשכת יר"ש, ה"ז שייך רק במלך ישראל,
משא"כ לפי הטעם שבלקו"ש ה"ז גם במלכי אוה"ע, וכמבואר שם
בחדאי שלכן שייך הענין דמלך שמחל על כבודו אין כבודו מחול
גם לגבי אחשורוש.

וראה בהמקנה קידושין לב, ב, שהביא הגמ' בע"ז י, ב,
דאנטונינוס ה"י משמש לרבי וגחין קמ"י, ומקשה בהמקנה דהרי
גם במלכי אוה"ע יש דין דכבוד מלכות כמבואר בזבחים קב, א,
ומנחות צח, א, וא"כ צ"ל דאפילו אם מוחל על כבודו אין כבודו
מחול ואיך הניח רבי שהמלך ישמשנו כו"? ומתרץ דדין זה דאין
כבודו מחול שייך רק במלכי ישראל ולא במלכי אוה"ע עיי"ש,
ולפי הני"ל יוצא דזה תלוי לפי בי הטעמים הני"ל.

ולפי הטעם המבואר בלקו"ש משום דאין זה בבעלותו למחול, ומי"מ לגבי קריאת הקהל אמרינן דמצוה שאני, לכאורה עכצ"ל משום דבמצוה אינו פוגע כלל בכבוד המלכות כיון שעושה משום מצוה, (וראה לקו"ש חיי"ט פ' דברים בהסיום על מסכת ע"ז ע' 36 שביאר הענין דמצוה שאני דאין בזה היפך כבודו כיון שעושה לשום מצוה עיי"ש) אי"כ אכתי יוקשה מחליצה דמאי שנא דפסקינן דאינו חולץ ואינו מייבם הרי עושה משום מצוה וכפי שהקשה בהרשימה לשיטת התוס'?

ואפשר לומר לשיטת זו כמ"ש בחי' הר"ן סנהדרין שם שיש נפק"מ אם רק מוחל על כבודו או שנוהג מנהג בזיון, ובזה אף שהוא לשם מצוה אסור, משא"כ בקריאה דמעומד הי"ז רק מחילה על כבודו אבל אין שם בזיון, עוד הביא בשם ר' דוד שיש נפק"מ אם הוא מעצמו מוחל על כבודו, או שאדם אחר מזלזל בו, ובחליצה האשה מזלזלת בו, משא"כ לפי הביאור בהרשימה אי"צ לטעם זה. (ומצינו סברא זו גם בנוגע לת"ח שאם מחל על כבודו כבודו מחול, ומי"מ כתב הרא"ש בב"מ ל', ב, בזקן ואינו לפי כבודו שפטור מהשבת אבידה שאין הפ"י שהוא רק פטור, אלא שאסור לזלזל בעצמו עיי"ש, וקשה דהרי כבודו מחול, וביאר בכס"מ הל' ת"ת פ"ז הי"ג בשם הריב"ש שהוא מותר רק למחול על כבודו אבל לא לזלזל בכבודו).

והנה במה שנתבאר בהרשימה דלגבי מת מותר למחול על כבודו כיון דאין שייך שם המשכת ירי"ש, לכאורה יש לחקשות (כמ"ש בחערות וביאורים גליון הקודם) מהך דסנהדרין כ', א, מת לו מת אינו יוצא מפתח פלטרין שלו וכן פסק הרמב"ם בחלי' מלכים פ"ב הי"ד, וחלי' אבל פ"ז הי"ז, ולכאורה כיון שזהו משום כבוד המת דלמתים חפשי כו' והוה מצוה למה אמרינן שאינו רשאי למחול על כבודו, בשלמא לפי הביאור בלקו"ש דאין זה קשור כלל עם האדם שבשבילו מוחל על כבודו אלא שבעצם אין לו בעלות ע"ז אי"ש דאין נפק"מ אם מת, אבל לפי הביאור בהרשימה יל"ע? מיחו גם לפי מה שהובא לעיל מחידושי הר"ן קשה דהרי כאן אין זה ענין בזיון אלא מחילה על כבודו בלבד וא"כ למה לא יצא ללוות המת? ובאמת כן הקשה בערוך לנר סנהדרין שם ד"ה מצוה שאני על הר"ן? ואולי אפ"ל דכאן שאני דאין זה רק שמכבד את המת אלא כמ"ש הרע"ב במשניות שם: "דגנאי הוא למלך להראות עגומת נפש לפני העם" היינו שהמלך נמצא במצב מסויים דאינו ראוי שיראו אותו העם במצב כזה, וא"כ מתורץ גם לפי הביאור שבהרשימה.

ועיי המקנה קידושין (שם לב, ב) שהקשה לפי מ"ש הרמב"ם (חלי בית הבחירה פ"ו הי"א, וכ"כ הר"ח ורש"י שבועות טו, א) שמשא ח' לו דין מלך, איך מצינו במכילתא פ' יתרו (יח, יב) שמשא היא עומד ומשמש לפניהם בהסעודה כשבא יתרו חותנו, הרי מלך שמחל על כבודו אין כבודו מחול?

ויש לתרץ קושייתו עפ"י המבואר בלקו"ש חכ"ג פינחס ג' בארוכה בגדר מלכותם של משה ויהושע שה"י חלוק מכל שארי המלכים שלאחריהם, שכל מלכותם באה מצד נשיאותם בתורה באופן חכי נעלה, לא כשארי המלכים שאח"כ שמלכותם לא ה"י קשור עם מדריגתם בתורה, ולכן מצינו שביהושע ה"י רק סמיכה ולא משיתת, דסמיכה שייך בתורה וזה גופא פעל ענין המלכות ביהושע עיי"ש בארוכה ביאור נפלא.

דלפ"ז י"ל דכיון דבת"ח אמרינן דמלך שמחל על כבודו כבודו מחול כיון דתורה דילי הוא, אי"כ אצל משה ויהושע שכל מלכותם באה מצד התורה, לכן היו יכולים למחול על כבודם, כיון דמלכותם הוה מסובב מצד התורה, ומצד התורה יכול למחול, ולפ"ז יש לתרץ גם מה שהקשה שם בסי' פרדס יוסף דהרי הדין הוא דאין מושיבין מלך בסנהדרין וא"כ משה שה"י מלך איך ה"י ראש הסנהדרין, ולפי הנ"ל י"ל ג"כ דהטעם דאין מושיבין מלך בסנהדרין הוא משום כבוד המלך כמבואר שם דאפילו אם ירצה שלא יפסקו כמותו וימחול על כבודו אין כבודו מחול, וא"כ אצל משה אין הטעם שייך כיון דכבודו מחול.

מיהו תירוצ' זה אפ"ל לפי הטעם שבלקו"ש דהא דאינו יכול למחול על כבודו חיינו משום שאין זה בבעלותו משא"כ אצל משה כו', אבל לפי הטעם שבהרשימה לכאורה אין לתרץ כן כיון דלפועל יש עיי' חסרון בהמשכת יר"ש, ואפ"ל כמ"ש בסי' משך חכמה שם (שגם הוא הקשה כקושיית המקנה) שכל מלכותו של משה התחיל בעת מ"ית, וכדכתיב ויה"י בישורון מלך - זה משה (שמו"ר סוף פרשה ה') בהתאסף ראשי עם זה קאי על מתן תורה שנקרא "יום הקהל", וזה מתאים להמבואר בלקו"ש שמלכותו של משה באה מצד התורה וא"כ דיעה זו במכילתא יסבור שיתרו בא לפני מ"ית ובמילא עדיין לא ה"י לו דין מלך אז, ולמ"ד שיתרו בא אחר מ"ית באמת חולק על המכילתא ולא סב"ל שה"י משה משמש לפניהם עיי"ש. (ואולי י"ל עוד עפ"י המבואר לקמן בהרשימה (ע' 38)

דלגבי ת"ח מותר למחול על כבודו כיון שהם אינם צריכים המדריגה דיראה תתאה עיי"ש, וא"כ אולי גם שם הי' כן).

* * *

בענין הנ"ל

הרב שלום חאריטאנאוו
- משפיע בישיבה -

ברשימות חוברת ז' ע' 28 ואילך מבואר בארוכה בענין מלך שמחל על כבודו אין כבודו מחול ביאור חדש בקושיית התוס', עיי"ש.

ואולי אפ"ל שעפ"י הביאור שברשימות יתורץ עוד קושיא שאפשר לחקשות על ביאור התוס', דלפי' התוס' נמצא, דבכדי להיות מלך שמחל על כבודו מחול הוא דוקא בשישנו ב' דברים (א) מצוה. (ב) ושמבטל כבודו מפני כבוד השכינה. ולכאורה יש לחקשות: א"כ למה נאמר בגמ' סוטה (מא, ב) דמצוה שאני, ואינו מוסיף שזהו דוקא מפני כבוד השכינה (דמשמע שגם מצוה מספיק להיות כבודו מחול)? אבל עפ"י הביאור שברשימה י"ל שיתורץ הקושיא. ובהקדים: דלפירוש התוס' זה שישנו מצוה בהיפוך הכבוד בחקהל, ת"ח, כלה, וחליצה, אין הפירוש שהמצוה הוא בהיפוך הכבוד גופא, דאין שום מצוה בהיפוך הכבוד, והמצוה הוא הענין חיובי שניתוסף במצוות הנ"ל, אלא שבדרך אגב יש בזה גם היפוך הכבוד. ואילו לפי הביאור שברשימה הרי בנוגע להקהל שקרא בעמידה, י"ל שאין זה שהמצוה הוא כבוד השכינה, ובדרך אגב הוא מבטל כבודו, היפוך הכבוד, אלא שהמצוה הוא בביטול כבודו גופא, שצ"ל לבו חלל בקרבו כו'.

ועפ"יז אתי שפיר מה שנאמר בגמרא מצוה שאני כיון שהקהל הוא המצוה היחידי שאפשר להיות מצוה בהיפוך הכבוד גופא, באופן שלא יהי' בסתירה לענין המלכות.

* * *

ל י ק ו ט י ש י ח ו ת

- - - - -

תורת משה

הת' ישראל גאלדברג
- תלמיד בישיבה -

בלקויות ס"פ קדושים בד"ה והדרת פני זקן. כותב כ"ק אדה"ז,
וזלח"ק: "אך... ישתדל... לקנות ולחקוק במוח הזכרון שבנפשו
ה' חומשי תורת משה אשר כתב מפי הגבורה".

ולכאורה דייק בזה שכתב "ה' חומשי תורת משה", כי בזה
מסביר זה שרוצה לומר שעיי"ז שלומד בתורה, הוא קונה אותה.
ז.א. זה שהתורה נעשית שלו, עד כדי כך אשר נקראת על שמו,
וכמו שרואים לגבי משה שנקראת תורת משה. (ועיי' הענין דזכרו
תורת משה עבדי).

ואלי יש להוסיף ביאור בכל הני"ל ע"פ שיחת כ"ק אדמו"ר
בליקוט שי"ל בש"פ תשא היתשני"ב. שמצינו דבר זה להלכה שרב
שמחל על כבודו כבודו מחול. שואלת הגמ' והרי לכאורה איך
יכול למחול הרי התורה שלמד היא של הקב"ה? ומתרץ הגמ'
שלאחרי שלמד התורה נעשית שלו. והה"ד: "כי אם בתורת הוי"
חפצו" - בתחילה לפני שלמד התורה נקראת תורת הוי', "ותורתו
יהגה יומם ולילה" - ולאחרי שלמד התורה נקראת תורתו. וכמו
שכ"ק אדמו"ר מסביר את כל הענין באריכות.

הערת המערכת: ראה בארוכה אודות זה בקובץ אהלי תורה
חוברת כ"ב שי"ל ז"ע ע' 245, בענין תורה דילי הוא.

* * *

לקט מחלוקות רש"י והרמב"ם המובאים בלקוטי שיחות

הת' יחזקאל הכהן ווילדאו
- תלמיד בישיבה -

בחסדי הוי' עלינו זכה דורנו לאור חדש בחבנת פירש"י
עחיית, עיי' שכ"ק אדמו"ר הניח בשיחותיו אוצר מלא ביסודות

וכללים בפירש"י, ואחד מהם הוא "הענינים המופלאים שבפרש"י על דרך ההלכה".

רבו המקומות בלקו"ש שמפורט מהו שיטת רש"י עה"ת ומהו שיטת שאר הראשונים, איך כתב רש"י פירושו על הש"ס, ואיך כתב על המקרא וכו' ומבואר בפרטי פרטים בטוב טעם.

אחד מהענינים שמופיעים בריבוי גדול בכל הלקו"ש הוא מחלוקת רש"י (בפירושו עה"ת) והרמב"ם (בחיבוריו).

הרבה מהם (בעיקר המפורשים) נלקטו כבר ע"י מלקטים שונים ובספרים שונים כמו ביאורים לפירש"י עה"ת ועוד, אלא שמ"מ נשאר חלק גדול מאוד, שכ"ק אדמו"ר הביא כדרך אגב בגוף השיחה או בחערות, או שרק מציין כמראי מקום, שבעצם אף הוא הוי מחלוקת, ועוד לא נלקט בשום ספר.

אשר על כן מוגש כאן ליקוט של כל מחלוקת רש"י ורמב"ם עה"ת שמובאים או מבוארים בלקו"ש.

המחלוקות בין רש"י לרמב"ם נחלקים לג' סוגים:

א. רש"י (או הכתובים) בדרך הפשט, ורמב"ם בדרך ההלכה (ובאמת אינם מחלוקת, אלא שמכיון שכ"ק אדמו"ר טרח לפרט, ע"כ (לחביבותא דמילתא) הנני מפרטם.

ב. מחלוקת שאינם ע"ד ההלכה (כגון הדוגמאות המובאים להלן בראשונה).

ג. מחלוקות ע"ד ההלכה, ובמקום שהוצרך נפק"מ הובא גם הנפק"מ.

הדרך לליקוט: 1. כל מחלוקת סודרה לפי סדר פירש"י עה"ת ולא לפי סדר הרמב"ם. 2. הובא אך ורק החלק מהפסוק או מרש"י שהוצרך לגוף המחלוקת, וליתר ביאור צריך לעיין במקורות. 3. המחלוקת הובא במקום העיקרי שחולקים, ושאר מקומות צוינו במקומם.

מיותר לציין שמכיון שתדברים נלקטו עיי' יחיד, ברור שיכול ליפול טעויות בהבנת או הבאת הדברים וכיו"ב, וזוהי אחת חסיבות שצוינו המקורות בכדי שהמעין ילמד את המקור וישפוט בעצמו. וגם ועיקר שעל אף כל הזהירות וכיו' שהי' ללקט כל הני"ל, אפשר שחסרתי או פסחתי על כמה מקומות ואבקש מהקוראים הנכבדים להעיר ולהאיר ע"מ לתדפיסם בגליונות הבאים ועיי' להשלים הרשימה.

בראשית

א' א':

1. רש"י: פתח בבראשית משום וכי' שאם יאמרו או"ה לישראל ליסטים אתם שכבשתם ארצות שבעה גוים, הם אומרים להם כל הארץ של הקב"ה היא ונתנה לאשר ישר בעיניו וכי'. מזה שרש"י כתב: פתח בבראשית משום כיו' או"ה כיו' אומרים להם כיו' מוכח שגם או"ה מאמינים שהעולם אינו קדמון. אבל מהרמב"ם משמע שלא מאמינים בזה (מו"נ ח"ב פט"ו). וצ"ע. עיין בלקו"ש חט"ו ע' 50 הע' 19.

2. רש"י: ...לסטים אתם שכבשתם ארצות ז' גוים ...

עיין פי' לך לך יג, יז.

א' ד':

רש"י: ...ואין נאה לו ולחושך שיהיו משתמשין בערבובי

וקבע לזה תחומו ביום ולזה תחומו בלילה.

לפי רש"י ההבדל בין האור לחושך הוא רק בקביעות זמנם אבל לא באור וחושך עצמם. אבל לדעת הרמב"ם יש הבדל טבעי בצורה (מו"נ ח"ב פ"ל). עיין לקו"ש חכ"ה ע' 2 והע' 17.

א' כ"ח:

...ויאמר להם אלוקים פרו ורבו ומלאו את הארץ וגו'. עיין
פ' נח ט' ז'.

נח

ט' א':

...ויאמר להם פרו ורבו ומלאו את הארץ. עיין ט', ז'.

ט' ז':

רש"י: לפי פשוטו הראשונה לברכה וכאן לציווי. לפי רש"י
הציווי לפר'י ורבי' הוא כאן. אבל לדעת הרמב"ם מצוות פרי'
ורבי' נלמד או מבראשית א', כח, או מפרשתנו ט' א' (לכמה
גו'), ובגין שלפנינו ס"ל כרש"י (סהמ"צ מ"ע ריב). עיין
לקו"ש ח"ל ע' 28 הע' 43 ובשו"ג.

י"א, ל"ב:

1. רש"י: ...ויאמרו לא קיים אברם את כבוד אביו שהניחו
זקן וכו'. רש"י כתב כבוד אביו ולא מצוות כיבוד אביו כי ס"ל
שאז עדיין לא היתה כיבוד אב כמצווה (בפ"ע) כ"א נכללת
ב"דינין". אבל הרמב"ם ס"ל שמצוות דינין כולל אך ורק הפרט
ש"חיבבין להושיב דינין ושופטים כו". חלי מלכים ספ"ט.
עיין לקו"ש ח"ה ע' 158 והע' 68.

2. רש"י: ...שהרשעים אף בחייהם קרוים מתים וכו'. רש"י
ס"ל שאם אביו רשע אין מצוות כיבוד אב, ולכן כתב שהרשע הוי'
כמת שאין בו מצוות כיבוד אב. אבל לדעת הרמב"ם חל החיוב גם
על אביו הרשע (חלי ממרים פ"ו הי"א). עיין לקו"ש ח"ה ע'
309.

לד לד

יג, ז':

רש"י: ...והכנעני והפרזי אז יושב בארץ ולא זכה בה אברם
עדיין. לדעת רש"י ארץ ישראל לא נקנתה לאברהם, ולכן בברית

בין הבתרים פיי ואמירתו של הקב"ה כאילו היא עשויה. משא"כ לדעת הרמב"ם ארץ ישראל נקנתה לאברהם בברית בין הבתרים (חל' בית הבחירה ספ"ו חל' תרומות פ"א ח"ת). עיין לקו"ש חט"ו ע' 204 והע' 37.

י"ד, כ':

...ויתנו לו מעשר מכל. עיין פי תולדות כ"ה, כ"ז.

ט"ו, יח:

רש"י: אמירתו של הקב"ה כאילו היא עשויה. עיין י"ג, ז'.

וירא

י"ח, ג':

רש"י: לגדול שבהם אמר... ד"א קודש וכו'. לפי רש"י שם אדני שנאמר לאברהם יכול לשמש כחול או כקודש, ולכן הביא שני הפירושים. משא"כ לדעת הרמב"ם כל השמות האמורים באברהם קודש, ואף אלו (חל' יסודי התורה ספ"ו). עיין לקו"ש חכ"ה ע' 72.

תולדות

כ"ה, כז:

רש"י: ...ושואלו אבא היאך מעשרין את המלח ואת התבן וכו' רש"י ס"ל שמעשר אברהם הי' בגדר מצוות מעשר (ויתן לו מעשר מכל - יד, כ') ולכן כיוון שהמעשר הי' מכל, שיך שעשו ישאל היאך מעשרין את המלח ואת התבן. משא"כ לפי הרמב"ם, שכתב ויצחק הפרש מעשר (ולא אברהם) ס"ל שמעשר אברהם לא הי' בגדר מצוות מעשר (חל' מלכים פ"ט ה"א). עיין לקו"ש חכ"ה ע' 120-1.

כ"ח, ט':

עום ב' אייר - סיום אמירת קדיש * ש"פ קדושים

רש"י: ...כנגד כ"ב שפירש יעקב מאבותיו ולא כבדו וכו'.
עיין פ' נח י"א, ל"ב (1).

וישב

ל"ז, לב:

רש"י: ...שלא קיים יעקב כיבוד אב וכו'. עיין פ' נח י"א,
ל"ב (1).

מקץ

מ"א, נ':

רש"י: מכאן שאסור לאדם לשמש מיטתו בשני רעבון. לפי רש"י
הטעם שאסור הוא בגלל שאם ההנהגה מלמעלה היא היפך ישובו של
עולם, אין מקום להתעסק ב"פרו ורבו ומלאו את הארץ" - ישובו
על עולם משא"כ לדעת הרמב"ם אסור כי ישראל שרויים בצער
(הלי תעניות פ"ג ח"ח). חנפ"מ: אם האיסור חל גם בשנת רעבון
או רק בשני רעבון. לפי רש"י האיסור הוא בשני רעבון דווקא,
משא"כ להרמב"ם חל גם בשנה אחת. עיין לקו"ש ח"כ ע' 197-8.

ויחי

נ', כג:

רש"י: (גם בני מכיר גוי יולדו) ...גדלן בין ברכיו. מזה
שרש"י כתב שיוסף גידל את בני מכיר (שכולל גם לימוד התורה)
משמע שס"ל שחייב אדם ללמד את בן בן בנו אף שיש גדול בחכמה
ממנו, ואף שעוסק בצ"צ ופטור ללמד תלמידים. אבל הרמב"ם ס"ל
שמהפסוק והודעתם לבניך ולבני בניך (ואתחנן ד, ט) לומד החיוב
רק על בן בנו, וחייב ללמד את בן בן בנו רק כשאין גדול
בחכמה ממנו. (הלי תלמוד תורה פ"א ח"ב, ועיין הלי ת"ת
לאדח"ז פ"א ס"ח-ט). עיין לקו"ש ח"כ ע' 247-8.

* * *

אותה שנה מעוברת היתה (גליון)

הת' לוי הכהן זרחי
- תלמיד בישיבה -

בגליון 66 נזכר הוא בשערי המועדים על חודש אדר ע' מ' הערה (41) שכתב "זויל" "ולחעיר מירושלמי מגילה פ"א ח"ה (הובא בשו"ת חת"ס שם) אותה השנה [דשנת פורים - הע' המעתיק] מעוברת היתה וא"כ הנס דפורים הי' באדר ראשון ע"כ. והקשתי א' א"כ הדרא קו' חת"ס לדוכתא - ד"אטו מי שנעשה לו נס בשבט יעשה לו יו"ט סמוך לניסן משום מיסמך גאולה לגאולת אתמהא". ובכלל הקשתי (קו' ג' שם) דהמ"ד דמעוברת היתה לא קאמר משום מיסמך גאולה לגאולה וא"כ הו"ל להקשות עוד יותר איזה נתינת טעם יש כאן (וא"כ לומדים שהפ"י הוא כהק"ע ופ"מ שם שח"י באדר שני).

ולכאורה הי' נראה לתרץ דיש לחלק בין נס שבאדר ראשון שסומכין אותו לגאולת מצרים, ונס שבשבט - דכיון שהם מציאות א' של ששים יום כו' א"כ אע"פ שבכלל אמרינן דבכגון זה קובעין באדר"ר אבל אם יש טעם רבבא - כגון מיסמך כו' שהוא אלים יותר מאין מעבירין על המצוות א"כ דוחין אותו בחודש.

שעפ"ז מתורץ קו' חת"ס. אבל כנ"ל אין לומר כן א' דאין טעמו דר' לוי משום מיסמך כו'.

ב' באגרות מלך ח"א ע"ש ש"ב בהע' ד"ה השנה שנת העיבור (וכן הוא בשערי המועדים על פורים) איתא: להעיר מירושלמי מגילה שם ח"ה: אותה השנה (שנעשה בה הנס) היתה מעוברת (אלא שדעת הבבלי לא משמע כן - מדלא הביאו הסוגיא זו (מגילה ו, ב) להכריע הדין), "... עכלה"ק עיי"ש.

היוצא מזה שדעת רבינו הוא לא משום דאדר"ר לאד"ש כי אם דבאותו חודש שחל בשנת ג"א תד באותו החודש קובעין אותו לתבא (דאל"כ איך מכריעין הדין מאותה השנה היתה מעוברת).

ואם כן, אם ס"ל לרבינו שנפל באדר"ר אם כן יש להקשות (כמו שסיימתי שם) דר' לוי בא ליתן טעם על המתניי' למה קורין

באדיש ואדרבה פליג ואמר דהיי בשנה מעוברת באדייר וכן קובעין אותו לחבא!

ואולי י"ל בא' מבי אופנים, ע"ד משנה ראשונה. דבלקוי"ש חטיו (משנת תשליח) למד שהיי באדייר ודוחין אותו משום מיסמך (אלא דאכתי קשה דלכאוי אין זו טעמו של ר' לוי). ובאגרות מלך שם (משנת תשמ"ו) בא לומר דבאמת קרה באדיש, וכן מכריעין לעתיד.

או י"ל באופן אחר דהכוונה בהעי' שם הוא דוא"כ חנס היי באדייר בא בהמשך למי"ש דחובא בשו"ת חת"ס שם דחינו דלאו דוקא כוונתו של כ"ק אדמו"ר הוא דקרה באדייר כי אם שמעתיק דברי חת"ס (שבתחילת דבריו) (וצע"ג - דא"כ חנס היי באדר ראשון לו), ואח"כ ממשיך שבאמת מפי החת"ס באופן אחר.

ומה שהקשיתי דלמ"ד שאכן קרה באדר ראשון איך לומדים מהפסוק מיום ליום גוי שהיי שנה מעוברת - אוי"ל שס"ל דכתי' לחודש שנים עשר שהיי (דברים ככתבן) בחודש הי"ב, והוא חודש אדר למ"ל - להדיש שהיי עוד אדר.

ולחעיר שבלקוי"ש ח"ו ע' 375 איתא: "...ובפרט דחש"ס דידן פליג על הירושלמי..." ושם בהאגרות איתא: "אלא שדעת חבבלי לא משמע כן" ויל"ע.

פ ש ו ט ו ש ל מ ק ר א

הערה בפירש"י פ' בא (גליון)

א' מהתמימים
- תלמיד בישיבה -

בגליון חקודם עמד הרב רוזנבלום על מ"ש רש"י בפרשת בא בפרק י"ב פסוק י"ב: כל בכור בארץ מצרים: אף בכורות אחרים והם במצרים, ובי"ב כ"ט כתב: כל בכור ואף של אומה אחרת והוא במצרים.

ומבאר הני"ל (בדוחק) שבפעם הראשונה מדובר בבכור שהוא רק מצד אחד מצרי, דהיינו אביו מאומה אחרת ואמו מצרית, ובפעם השני כפשוטו.

והוכיח שמדובר כאן בשני דברים נפרדים משני טעמים:

א. באם מדובר בדבר אחד למה חזר רש"י לפרשו פעם נוספת

אח"כ?

ב. פעם אחת כתב בכורות אחרים ופעם השני של אומה אחרת.

ולא הבנתי מ"ש הני"ל:

ולגוף הענין: כללו של רש"י הוא שכותב דברים כפשוטם כדי שיחיו מובן לבן חמש למקרא, ולא רמזים וכיו"ב (ס' הכללים פ"ג כלל 4). והאם ממה שכתב רש"י בכורות אחרים, יוכל הבן חמש להבין בכור מאמו מצרית ואביו מאומה אחרת במקום בכור מאומה אחרת? ובפרט שרש"י לא סומך על מה שיפרש אח"כ.

ומה שחכרית הני"ל שמדובר בשני דברים נפרדים, ממה שפירשו רש"י פעמיים, קשה: ראינו כו"כ פעמים שדבר האמור בציווי הקב"ה למשה אח"כ כשלפועל עשו כן מפרש רש"י גם בציווי וגם בעשי על הדבר, ולדוגמא:

בפרשת שמות ג' כ"ב מפרש רש"י וניצלם: כתרגומו ותרקנון וכו'. ובפרשת בא י"ב ל"ו על וינצלו מפרש רש"י: ורוקינו.

וכן בפרשת תרומה כ"ו יב מפרש רש"י: יריעות האהל הן העליונות של עזים שקרוים אהל כמו שנאמר בהן לאהל על המשכן. ובפרשת ויקח ל"ח י"א מפרש רש"י: את אהל, היא אהל יריעות עזים העשוי לגג, ועוד ועוד.

והאם בגלל שרש"י מפרש פעמיים, נאמר שאחד מה"וינצלו" הוא לא כפשוטו, או שהאהל הוא לא אותו אוהל שפירש לפני?!

וכן בנדו"ד פירש רש"י פעם אחת בציווי הקב"ה למשה, ופעם שני כשלפועל כן עשה. (ובכל מקום שמפרש פעם נוספת יש לרש"י סיבה בדבר, אבל פשוט שלא מדבר בשני דברים). ומה שרש"י כתב

"בכורות אחרים", ואח"כ שינה ל"אומה אחרת", אולי יש לומר: דבייב ייב מכיון שאח"כ ממשיך רש"י: ומנין אף בכורי מצרים שבמקומות אחרים ת"ל וכו', ושם אינו יכול לכתוב שבאומות אחרות - כמובן - לכן גם בהתחלת פירושו כתב בכורות אחרים ולא מאומה אחרת.

* * *

נ ג ל ה

החיוב דשלמי שמחה ברגלים

הרב אברהם יצחק ברוך גערליצקי
- ר"מ בישיבה -

במה שנתבאר בשוה"ג דמאמר כימי צאתך תשכ"ד שיצא לאור ז"ע, בביאור כוונת אדה"ז דבשביעי של פסח ליכא שלמי שמחה, שהמקור הוא מח"י הרמב"ן והמאירי והריטב"א (סוכה מח, א) כו' עפ"י התוספתא שהובא בתוס' חגיגה ו, ב (בד"ה יש בשמחה) דשלמי שמחה באים בכל יום בתורת תשלומין ליום ראשון, משא"כ בשמיני עצרת שהוא רגל בפ"ע יש בו חיוב מצד עצמו עיי"ש -

יש להעיר דבאמרי ברוך על הטורי אבן חגיגה שם כתב שיש לבאר חיוב דשלמי שמחה בבי אופנים: א) שהחיוב שמחה בכל יום הוא ע"י אכילת בשר של שלמי שמחה, אבל אי"צ להקרב דוקא בכל יום דיכול לצאת בכל בשר שלמי שמחה גם ע"י קרבן חבירו, אלא שיש חיוב להקריב עכ"פ קרבן אחד דשלמי שמחה משלו, ובוה איירי התוספתא דבההקרבא יש תשלומין. ב) שאין חיוב כלל להקריב שלמי שמחה משלו, והחיוב הוא רק באכילה בלבד, ויכול לצאת ידי חובתו לגמרי ע"י אכילה מקרבן של חבירו אלא דאם אין לו בשר משל אחר אז צריך להקריב משלו בכדי שיהי לו לאכול, (וכתב דלפ"ז יש לפרש התוספתא דקאי לענין אכילה, די"ל דהא אמרינן שהלל והשמחה שמונה, קאי על שאר שמחות לאו דוקא בבשר שלמים אבל עכ"פ צריך לאכול פ"א בשר שלמי שמחה, ובוה קאמר התוספתא שיש ע"ז תשלומין), וממשיך דמהרמב"ם בספר המצוות עשה נ"ד שכתב "להקריב" משמע כאופן האי שיש חיוב הקרבה וכ"כ בחינוך מצוה תנ"א, וכ"כ הרמב"ם בפיהמ"ש בהקדמתו לסי' קדשים וז"ל: והחלק הדי שיתחייב בקרבן בהגיע זמן ידוע

אותו חזמן הוא ג' רגלים שכא"א מישראל חייב ברגל קרבן עולה כו' קרבן שלמים והוא הנקרא חגיגה, וקרבן שלמים שנים מלבד חגיגה והוא הנקרא שלמי שמחה כו' והן כולן חובה ר"ל הראי' והחגיגה והשמחה עכ"ל הרמב"ם, אלא דמהרמב"ם ה"ל חגיגה פ"ב ח"י " דאפשר לצאת ע"י נדרים ונדבות משמע כאופן ה"ב עיי"ש בארוכה, ור"ל דבי אופנים אלו תלוי בפלוגתא בירושלמי ריש חגיגה. וע"י גם בטורי אבן ר"ה ו,ב, דמשמע דסב"ל כאופן ה"ב שהמצוה היא רק באכילת בשר שלמי שמחה ואי"צ הקרבה כלל, אלא שאם אין לו משל אחר צריך להקריב משלו, ובצל"ח חגיגה שם כתב בהדיא כאופן ה"א שהשמחה בכל יום היא באכילה ופ"א ברגל צריך להקריב קרבן לשם שלמי שמחה, וראה גם באור שמח סוף ח"י חגיגה דמשמע כן, ובערוך לנר סוכה מח"א, על המשנה דהחלל והשמחה שמונה נסתפק ג"כ אם החיוב הוא החקרבה או האכילה ומסיק שם ג"כ כאופן ה"ב עיי"ש.

והנה לפי אופן ה"א ליכא שום הוכחה מהרמב"ם (ח"י יו"ט פ"ו ה"ט"ז) ואדח"ז (ס"י תשכ"ט סעי' ז') שלא כהתוספתא, כיון דל"ל דהתוספתא איירי לענין הקרבה בלבד, משא"כ הרמב"ם ואדח"ז איירי לענין אכילה, אלא דמ"מ אין אופן זה מתאים בביאור המאמר, דהרי בהמאמר איירי אודות אכילה, דבשש"פ ליכא חיוב אכילה, ובאכילה הרי נתבאר יש חיוב בכל יום בפ"ע.

אבל לאידך גיסא לפי אופן ה"א יש לכאורה יש לפרש דזהו כוונת הרמב"ם והריטב"א והמאירי הנ"ל שכתבו דבשאר ימי הפסח הוה החיוב דשלמי שמחה רק מצד תשלומין, ואם ה"י פטור ביום ראשון אי"צ תשלומין, משא"כ בשמיני עצרת שהוא רגל בפ"ע יש בו חיוב מצ"ע, ולפ"ז י"ל שכוונתם לענין הקרבה, דבזה הו"ע של תשלומין, משא"כ לענין אכילה גם לשיטתם יש חיוב אכילה מצ"ע בכל יום וא"כ אין זה מקור להמאמר דליכא מצות אכילה בשש"פ.

משא"כ אי נימא כאופן ה"ב דבהקרבה ליכא חיוב כלל וכל המצוה היא רק ע"י אכילה בלבד, נמצא שהפירוש בתוספתא - ובמילא גם בח"י הרמב"ם וכו' - הוא לענין אכילה דסב"ל שיש מצוה רק לאכול פ"א (והא דאמרינן דהשמחה שמונה ה"ז קאי על שאר שמחות כדפירש באמרי ברוך וע"י ג"כ בערוך לנר שם שכי"כ) ובזה יש הגדר דתשלומין בכל החג, משא"כ בשמיני עצרת שהוא רגל בפ"ע שידך חיוב מצ"ע גם אז, ולפ"ז אי"ש הא דנקט בהמאמר

דבשש"פ ליכא חיוב אכילה מצ"ע כי אם מצד תשלומין, ונמצא דלפי המבואר בשו"ג שבהמאמר לכאורה יוצא דסב"ל כאופן הב' דליכא חיוב הקרבה כלל, ולכן עכצ"ל דהתוספתא והרמב"ן כו' איירא דלענין אכילה שיש בה תשלומין אבל ליכא חיוב אכילה בכל יום יום, משא"כ אין נ"מא כאופן הא' הרי יש לדחות דהתוספתא והרמב"ן כו' איירי רק לענין הקרבה משא"כ באכילה יש חיוב בכל יום מצ"ע.

ויש לחוסף בכל זה גם במ"ש בחי' והגהות מחגי"מ יהודא בכרך פסחים פ"א, שמבאר תוספתא הנ"ל עפ"י מ"ש התוס' בתוס' חגיגה ח"א, בד"ה ושמת דילפינן שמחה בפסח מחג השבועות, אי"כ הלימוד הוא רק על יום ראשון בלבד כמו שהוא בשבועות, והשאר אינו אלא מדין תשלומין וזהו כוונת התוספתא דקאי רק לענין פסח בלבד עיי"ש בארוכה שביאר עפ"י חסוגיא שם (אבל ראה חגי"פ על הרס"ג עשה נ"ח), דלפי דבריו בשיטת התוס' יש לבאר ג"כ כוונת המאמר.

וראה גם מאירי (פסחים ע"א, א) שכתב וז"ל: שלמי שמחה, יש אומרים שאין חובתן בשום רגל אלא ביום ראשון אפילו בסוכות, ומשעבר יום ראשון אינו חייב בתשלומין, אלא שאם בא לעשותם בכל יום שירצה עושה ואף ביו"ט אחרון כו' ולדעת זה מה שנראה הבסוגיא זו שחייב בשלמי שמחה כל שבעה ומדכתיב חג הסוכות תשעשה שבעת ימים כו' ושמחת בחגך ולא עוד אלא שמרבינן ליל יו"ט האחרון לשמחה, ר"ל לשחוט בשביעי כדי לשמוח לאכול בלילה אין הלכה כן, ומ"מ לשיטתנו בחג הסוכות מיהא חיובה כל שמונה, וכמו שאמרו במסכת סוכה (מב"ב), פרק לולב וערבה, החלל והשמחה שמונה כו' עכ"ל, דבמ"ש המאירי דלשיטתו עכ"פ בנוגע לסוכות יש חיוב בכל שמונה משא"כ בפסח, יש לומר ג"כ שזה מתאים להמבואר בהמאמר דבשש"פ ליכא חיוב דשלמי שמחה משא"כ בסוכות.

ובס' משנת יעבץ (מועדים ס"י מ"א) ביאר דעת המאירי במ"ש דבחג הסוכות מיהא יש חיוב בכל שמונה כדתנן ההלל והשמחה שמונה, דסב"ל דרק שם יש חיוב שמחה בכל יום דזהו כמו דאמרינן בערכין י"ב, לענין הלל דכיון דחלוקים בקרבנותיהם הוה כל יום יו"ט בפ"ע ולכן גומרין הלל בכל יום, משא"כ בפסח דאין חלוקין בקרבנותיהן הוה כל חג כיום אחד אריכתא וע"י שגמר הלל ביום ראשון יצא בזה כל חגי"פ דהוה כיומא אריכתא,

לפני מבאר שיטתו גם לענין קרבנות, דרך בחג הסוכות יש חוב שמחה בכל יום ויום מצ"ע כיון שכל יום הוא יו"ט מצ"ע, וזאת דבר המשנה דההלל והשמחה שמונה, משא"כ בחג הפסח סב"ל שגם חוב הק ביום ראשון בלבד ועי"ז ידי"ח גם לשאר הימים כמו לענין חלק, ומבאר בזה כוונת התוספתא הנ"ל דקאי רק לענין חג הפסח בלבד [ולכן נקט שבעה ולא שמונה] דעכ"פ יש בו תשלומין בשאר הימים עיי"ש, דלפי ביאור זה נמצא שהטעם דבששי"פ ליכא חיוב דשלמי שמחה משום דיום הראשון הוא כיומא אריכתא, ויל"ע בכל זה יותר ואין חזמן גרמא.

* * *

תיקון העירוב ברחבת 770

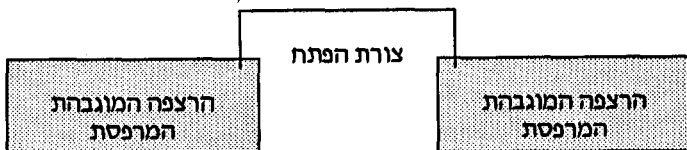
הרב שלום דובער לויין
- ברקלין נ.י. -

עם תום בניית המרפסת בחזית בית הכנסת ב-770 התחיל הדיון על תיקון ה"עירוב", צורת פתח שתתיר את ההוצאה וההכנסה: (א) על גבי המרפסת הגדולה שנבנתה בחזית בית-הכנסת (ופתוחה במילואה לרחוב קינגסטון). (ב) על גבי מדרגות הכניסה הראשית לבית הכנסת (היוצאות מהאולם שתחת מרפסת הנ"ל). (ג) ביציאת המערבית צפונית של ביהכ"ס (שמשם היי הרבי נוסע לאוהל).

היו כמה קשיים בתיקון צורת הפתח באופן הפשוט, וחשבו לתקנו באופן שנתעוררו בו כמה שאלות. דנו בזה כמה רבנים ובסוף הוחלט להחמיר ולתקנו באופן שאין בו שום חששות.

היו אז כמה קשיים ושאלות, וברצוני לבאר כאן אחת מהשאלות שעמדו אז לפנינו, ואנסה לברר את הנושא הזה על-פי המקורות.

מדובר במדרגות הכניסת הראשית לבית הכנסת, שמשני צידיי הוגבהה הריצפה בכמה אמות, כלומר נבנתה המרפסת המוגבהת משני צידי הכניסה. היו קשיים טכניים להעמיד את שני הקנים של צורת הפתח למטה ורצו להעמידם למעלה, בצורה זו:

הני רבנים שנטו לחתור את העירוב באופן זה, שהרי יש כאן
זוהר הפתח בחלכתו, קנה מכאן וקנה מכאן וקנה (חוט) על
גבי הכותל.

אמנם הני רבנים שטענו שהקנים של צורת הפתח צריכים להיות
דומים ללחי, שהוא חייב להיות על הארץ, ולא כשהוא עומד על
גבי הכותל.

ותירה מזו אפשר לומר, כי בהעמידו על גבי הכותל, אפילו
אם נחשב את צורת הפתח כמחיצה גמורה, תהי המחיצה במקום
שעומדים הקנים, כלומר בגובה הכתלים, בצורה כזו:

ואף שהקנים אינם תלויים רק עומדים על הרצפה הגבוהה,
כלומר על המרפסת, מ"מ המחיצה עצמה היא תלויה באוויר ואינה
מועלת (כמבואר בשו"ע רבינו סי' שמח ס"ד).

וקצת אפשר להביא ראיה דלא מהני באופן זה, ממ"ש בשו"ע
רבינו שכותל המבוי בעצמו אינו יכול להחשב כמו קנה לצורת
הפתח. שכך כותב רבינו הזקן (סי' שסג ס"ג), והוא ממ"א
סק"ח):

כשאין קנים תחת החבל אין כתלי המבוי נחשבים במקום קנים
להיות צו"פ, שאל"כ למה הצריכו קורה רחבה טפח הלא בקנה כל
שהוא שע"ג כתלי המבוי יש צורת פתח.

וכשם שהכותל עצמו אינו יכול להיות הקנה של צורת הפתח,
כמו"כ י"ל שגם הקנה העומד על גבי הכותל אינו מספיק להיות
הקנה של צורת הפתח, שצריך להיות קנה נוסף העומד על הארץ.

ובאמת כבר דנו הפוסקים בכעין זה, גבי דרך בעיר העוברת
בין שני חרים, אם אפשר להעמיד הקנים בגובה ההרים וע"י יותר
גטלטל בדרך שביניהם למטה.

כמה פוסקים כתבו בפשיטות להחמיר, ובראשם הגר"ש קלוגר שכותב בשו"ת האלף לך שלמה (סי' קנד) "כל צוה"פ בעינן שיהי' הקנים בתורת מזוזה למטה ביו"ד טפחים הסמוכים לקרקע שבני אדם חולכין עליו... אין תקנה רק שיעמידו אותם למטה ממש".

ומש' כמה שכתבו להתיר, ובראשם בשו"ת שואל ומשיב (מהדורא דביעית ח"ג סי' ב') שכותב "לא ידעתי מקום הפקפק דכיון דהמחיצה הנה כארעא סמיכתא, ואף דהוה מחיצה תלוי' שאינו מחוץ רק במים, כ"ז אם התיתר ע"י המחיצה אבל כאן העיקר ההיתר ע"י הקנים וחוה צורת הפתח, וא"כ מה בכך דבין שני הקנים יכולים ללכת מ"מ זהו פתח ובמקום הקנים סותר דכשר".

(ב) ועל כל הנ"ל חשיב' כמה רבנים, דלכאורה תלוי דין זה במחלוקת הבכור שור והתוספת שבת, אם הקנה של צורת הפתח חייב להיות באופן המועיל לחי או לא, ואף שכמה פוסקים פסקו כהבכור שור שמחמיר, רבינו הזקן וה"צמח צדק" פוסקים כהתוספות שבת שמקיל, וא"כ גם כאן אפשר שיועיל.

וחמחמירים טענו שבאופן זה גם רבינו הזקן והצ"צ יודו שאינו מועיל, מכמה טעמים.

וכדי לחבין את הסברות לכאן ולכאן, עלינו להביא תחילה את דברי הבכור שור (עירובין יא, ב):

ונראה דאותן קנים צריכים שלא יהיו רחוקים מהכותל ג' טפחים... דהא לחי בעי' פחות משלשה טפחים לכותל... ומה"ט נמי אין להגביה הקנים ג' מהקרקע... אין להרחיק הקנים ג' טפחים מהכותל או מהקרקע... וכן יש להחמיר מהוכחה זו שלא להעמיד הקנים אחורי הכותל שאין הקנים נר' מבפנים תוך המבוי. **אן נגד אויר המבוי כמ"ש ש"ע גבי לחי.**

וכך פסק גם הפרי מגדים (א"א סי' שסג סק"ה) ועוד כמה פוסקים, אמנם בתוספת שבת (סי' שסג סק"י) כתב על זה:

ואני תמה דבשלמא כשהרחיק הצוה"פ מן הארץ ג"ט דינא הוא דלא מהני דלא עדיף ממחיצה ממש דלא מהני כשהגדים בוקעים בו, אך כשהרחיק את הצוה"פ מן הכותל ג"ט למה לא יתיר, דבשלמא

לחי הוא דלא מהני שלא אמרו לחי משום מחיצה אלא כשהוא סמוך
לכותל אבל צוה"פ דמקרי מחיצה ממש למה לא נועיל דאטו מי גרע
מנעץ ד' קונדיסין כמ"ש סי' שס"ב.

ובשו"ת רבינו הזקן (סי' ג') כתב ע"ז:

המנהג הפשוט שלא לדקדק כלל בהעמדת קנים של צוה"פ שיהיו
סמוכים לכותל בפחות מג"ט ולית דחש לה למ"ש הבכור שור (ריש
עירובין) ... וראיתו מלחי יש לדחות דהתם ה"ט משום דלחי
אינו נידון משום מחיצה אלא בצירוף מחיצות גמורות שתיים
לפחות ... משא"כ בצוה"פ שא"צ לצירוף מחיצות כלל שהרי נעץ
ד' קונדיסין כו'.

וראה גם שו"ת דברי נחמיי או"ח סי' כד, שהעתיק התשובה
נדן בת.

גם ה"צמח צדק" (שו"ת או"ח סי' מ') דן בשאלה הזו,
ומדבריו נראה שלא ראה את תשובת רבינו הזקן חנוכרת, שאינו
מזכירה אמנם אחרי שמביא את חדיעות המחמירים והמקילין בזה,
דן בארוכה ומסיק גם הוא כדברי רבינו הזקן להקל:

וכ"ז בענין לחי, אבל צורת הפתח שחשוב מחיצה גמורה מצד
עצמו א"כ אף להתוספות אין הפלגתו שלשה טפחים או יותר
מכותלי המבוי פוסלו, משום דאף בלי סמיכתו להכותלים חשוב
שפיר מחיצה ... וז"ל הריטב"א ד"י ע"ב, ומיהו מסתברא דכל
היכא דאיכא צוה"פ לא אתי אוריא ומבטלא לי' עכ"ל, י"ל
דנתכוון לזה שאינו נפסל מחמת שהפליגו מן הכותל.

גם הרח"ק מהרי"ל (שארית יהודה שו"ת או"ח סי' ו') דן בזה,
ונראה מדבריו שגם הוא לא ראה את דברי רבינו הזקן, מדלא
הביאו, ואחר שמאריך בחוכחות לכאן ולכאן, מסיק גם הוא דלא
דמי צוה"פ לחי:

ומשה"נ השמיט רבינו הג' אחמו"ר זצל"ה נ"ע דעת הבכ"ש
וסתם כדעת התו"ש.

ומדבריו נראה שכוונתו לסי' שסג סל"ח, שרבינו הזקן בסתם
שמחני צורת הפתח בין תבתיים ובין הנהר, אע"פ שאצל הנהר אין

הקנה סמוך למחיצה. אמנם את הדברים האלו כותב רבינו הזקן בין חצאי עיגול, וכותב ע"ז בשארית יהודה שם:

אלא דדין זה העמיד בתוך חצאי עיגול משום דמספקא ליה, כמו ששמעתי מפי קדשו פעמים רבות דכל ספק העמיד בתוך חצאי עיגול ודעתו היתה לחזור ולשנות פרק זה לראות אם צדקו דבריו.

מכל חני"ל רואים אנו דעת רבותינו הקדושים, שהקנה של צוח"פ אינו דומה ללחי ואינו צריך להיות סמוך למחיצה. וכיון שכך אפשר לומר שכך הוא גם בנידון דידן, שהקנים עומדים על גבי רצפה הגבוהה, דהיינו שעומדים על גבי כותלי המבוי שלמטה, גם זה מועיל להיות צורת הפתח להתיר הטלטול במבוי שלמטה.

אמנם באמת אין מכאן ראייה לנידון דידן, שהרי סוכ"ס גם הקנה המרוחק ג"ט מהכותל הוא התחלה של מחיצת המבוי, ומה שאינו נחשב להיות לחי, הוא מטעם האמור בגמרא (ערובין י, ב) "דאתא אוריא דהאי גיסא ודהאי גיסא ומבטל ליה", משא"כ בצוח"פ שהוא מחיצה ממש, לא אתי אוריא דהאי גיסא ודהאי גיסא ומבטל.

אמנם באופן שהקנים עומדים על גבי כותלי המבוי, אפשר שגם לדעת רבותינו אין זה מועיל לענין צורת הפתח.

ולכאורה דומה זה לדינו השני של הבכור שור חני"ל, שכנוצר לעיל אסר מהאי טעמא (שהקנה צ"ל דומה ללחי) בשלושה אופנים: א) שהקנה מרוחק מהכותל ג' טפחים. ב) והמ"ט נמי אין להגביה הקנים ג' טפחים מהקרקע. ג) וכן יש לתתמיר מתוכחה זו שלא להעמיד הקנים אחורי הכותל שאין הקנים נראים מבפנים תוך המבוי או נגד אור המבוי כמ"ש ש"ע גבי לחי.

ועוד כתב בעל החוות דעת בספרו מקור חיים (תיקון עירובין):

ראיתי שתחתין הקנים של צורת הפתח בתוך הבית עד לארץ, או בתוך גדר המוקף מד' רוחותיו בפנים, והוא ודאי לאו כלום הוא, כי הלחי בעינן שתעמוד בחוץ בשביל היכר, דמה שעומד

בתוך דבר המוקף לאו כלום הוא דדבר המוקף כמאן דמליא דמי, וזהו פשוט א"ז לראי'.

וחנה לפום ריהטא נראה שבמקור חיים חולק בזה על הבכור שור, כי הבכור שור אוסר בכל מקום שהקנה עומד אחורי הכותל, ואילו במקור חיים אינו אוסר אלא מטעם "דדבר המוקף כמאן דמליא דמי".

מ"מ תופסים הפוסקים בפשיטות, שלדעת המקור חיים לא מהני אף כשהקנה הוא אחורי הכותל, וכתחלת דבריו "כי הלחי בעינן שתעמוד בחוץ בשביל היכר", אלא שאח"כ הוסיף עוד טעם "כמאן דמליא דמי" (ראה האלף לך שלמה להגר"ש קלוגר סי' קנה. שעי"ת סי' שסג סכ"ו. משני"ב שם סקק"ג. חזון איש שם).

ובשו"ת זקן אהרן (ח"א סי' יט) מברר שיטת הפוסקים בזה, ומסיים: ומכל הלין נלע"ד דאע"ג שההיתר נפתח בגדולים החת"ס וישוע"י אפי"ה העיקר כשי' המחמירים ואוסרים כשהקנה עומד אחורי הגדר.

וגם מה שהקיל החת"ס (סי' צא), הוא רק בדוחק, אם מתקנין היכר מיוחד הנראה גם במבוי, אבל בלא"ה מסכים גם הוא לדעת הבכור"ש.

ואף אם נאמר שהמקו"ח חולק על הבכור שור וסובר שאם העמיד הקנה אחורי הכתלים שפיר דמי, ורק בהעמידם בתוך הבית לא מהני. מ"מ דין העמיד הקנה ע"ג הכותל דמי להעמידו בתוך הבית או בתוך גדר המוקף מדי רוחותיו, שגם המקו"ח מודה שפסול.

וחנה כבר נתבאר שרבו הזקן חולק על הדין הראשון של הבכור שור. בקשר לדין השני של הבכור שור, שהקנה גבוה ג' טפחים מחארץ, פוסק גם רבינו הזקן דלא מהני לענין צורת הפתח (סי' שסג סל"ג). ובענין השלישי שהקנה עומד אחורי הכותל, או בדינו של המקור חיים שהקנה עומד בהתוך הבית, בזה עדיין לא נתברר שיטת רבינו הזקן.

ולכאורה נידון דידן, שבחקנה עומד על גבי המרפסת המוגבהת, דומה לדין העמדת הקנים בתוך הבית, שלרוב הדיעות

אינו מועיל. ואין לנו כל הוכחה שרבותינו אדמו"ר הזקן ואדמו"ר ח"צמח צדק" יחלקו עליו גם בזה.

ג) מכל הלין טעמי הוחלט שלא להניח את הקנים על גבי הכותל, וכיון שהיו קשיים טכניים בהעמדת קנים על הארץ, הוחלט לבטל לגמרי את הקנים שבאמצע, ונשאר החוט על גבי שני הקנים שביציאה הראשונה והשלישית.

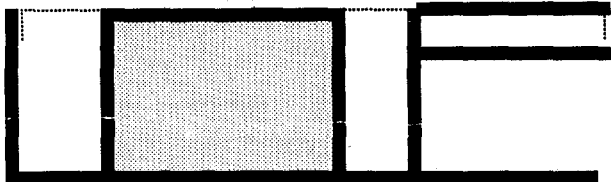
למה הדבר דומה, לשלושה מבואות סמוכים זה לזה, והניחו קנה אחד בראש המבוי הראשון וקנה בסוף המבוי השלישי, ועי"ז מתירם חטלטול גם במבוי האמצעי. ואפשר שגם לשיטת הבכור שור המקור חיים יועיל בזה.

ואף שהבכור שור כתב דלא מהני היכא ושאין הקנים נראים מבפנים תוך המבוי או נגד אויר המבוי" והמקור חיים כתב "כי הלחי בעינן שתעמוד בחוץ בשביל היכר", משא"כ כאן, אשר לחיצאים במבוי האמצעי לא נראה להם שום קנה, מ"מ כיון שהקנה נראה במבוי הא' והג', לכן מהני לצורת הפתח עבור שלשה המבואות. ובאופן זה הי' העירוב מכוסר במשך חצי שנה האחרונה.

אמת נכון הדבר, שבפשטות נראה שאין חשש בעירוב זה, אבל מ"מ יש איזה דיעות שלדעתם גם זה לא עירוב מוכשר:

(א) עדיין לא נתברר בפוסקים אם מהני צורת הפתח אחד לשלושה מבואות סמוכים זה לזה, ובשו"ת מנחת שי (רס"י מב) תופס בפשיטות דלא מהני.

(ב) נידון דידן לא דמי ממש לשלושה מבואות הסמוכות זה לזה, כי אם לבית המפסיק בין המבואות. שזהו ציור השלושה מבואות בנידון דידן:

יבזה כותב בהאלף לך שלמה (סי קנו) "אם בית מפסיק
באמצע נוח"פ, דזה אינו פתח, דפתחא כחאי לא עבדי אנשי,
ואנו בעין פתח בעינן". ובשו"ת מנחת שי (סי מב) כותב
"לפעני"ד העירוב הזה פסול לכ"ע מכמה טעמים". ובסי"ג מג "אך
לאשר לא נמצא הדבר מפורש בפוסקים אינני מחליט לדבר לפוסלו
דיעבד". ובסי"ד מד מביא דברי הגאון ר' יצחק אהרן איטינגא
אבד"ק לבוב שמתיר.

(ד) והנה הטעם שבמשך כל הזמן הזה הוצרכו דוקא לצורת
הפתח, ולא הסתפקו בבי' פסים של בי' משהויין, היינו בבי' קנים
לבד, כי הכניסה היא רחבה יותר מעשר אמות, ובזה לא מהני כי
אם צורת הפתח.

אמנם במשך החורף הוסיפו מחיצות באמצע חכניסה לארכה,
הנקרא "ריילס" בלע"ז. ובזה אומרת הגמרא (עירובין י, ב):
עושה פס גבוה עשרה במשך ארבע אמות ומעמידו לארכו של מבוי,
שהוא מחלק את חכניסה לשני מבואות, שכל אחת מהן פחותה מרוחב
עשר אמות. כיון שכך החליטו לתקן לכל אחד מהמבואות היתר שני
פסים של משהו. וסגי בזה בלי כל חשש.

ח ס י ד ו ת

הערה בשער היחוד והאמונה פ"א

הת' ראובן גרינבערג
- תלמיד בישיבה -

בשער היחוד והאמונה בתניא קדישא פרק א' מסביר אדמו"ר
בנוגע לענין החיות שבעשרה מאמרות שמהוים ומחיים את העולם
בכל רגע ורגע, וז"ל: "ואפי' ארץ הלזו הגשמית ובחינת דומם
ממש אילו היו מסתלקות ממנה כרגע ח"ו האותיות מעשרה
מאמרות... היתה חוזרת לאין ואפס ממש" וכן "כי אילו היו
האותיות מסתלקות כרגע ח"ו וחוזרות למקורן", וכן כתב בפרק
בי' לגבי הנס דקרי"ס "ואילו הפסיק ה' את הרוח כרגע היו המים
חוזרים ונגרים", עכ"ל.

והנה בהערות ותיקונים על ספר חתניא מכ"ק אדמו"ר מתקן בדרך אפשר, דבשני המקומות בפרק א' צריך שיהי' לרגע במקום כרגע, היינו שאם החיות היתה נפסקת אפילו לרגע, הי' העולם מתבטל וכו', אך חנה בפרק ב' לא משנה את הגירסא מכרגע לרגע, מלא נשאר כרגע.

לכאורה אפשר לומר חטעם בפשיטות, דמכיון שבפרק א' בא להדגיש את הענין שהעשרת מאמרות מהוות את העולם בכל רגע, אם היתה החיות נפסקת אפילו לרגע אחד הי' העולם מתבטל מציאותו, ועיי' יותר מתאים לזה הלשון לרגע, כיון שהלשון כרגע בא להדגיש יותר את הענין שברגע אחד החיות נפסקת ולא שמתבטלת לרגע אחד, וכדמוכח גם מלשון חפסוק (במדבר טז, כ) "ואכלה אותם כרגע", שכוונת חפסוק לומר שברגע אחד יכלה אותם, וכמ"ש האור החיים על אתר.

משא"כ בפרק ב' ששם מדובר בנוגע לקרי"ס, דאם היתה הרוח מפסיקה כרגע היו המים חוזרים ונגרים, שם אפשר לומר שהמילה כרגע אינה הולכת על חפסק הרוח שהחפסק הי' כרגע, אלא הולכת על מה שמדובר אחרי זה, היינו "ואילו חפסיק הי' את הרוח, כרגע היו המים חוזרים ונגרים" ששם מתאים הלשון כרגע, משום ששם אפשר לומר שמדובר אודות זה שהמים היו חוזרים לטבעם כרגע אחד ולזה שפיר מתאים הלשון כרגע.

משא"כ בפרק א' ששם אי אפשר לומר שהמילה כרגע הולכת על המשך המדובר, היינו שהביטול הוא כרגע מפני שמפסיק שם בין המילה כרגע להמשך, באופן שחייבים לומר שהמילה כרגע הולכת על הנאמה קודם לכן, היינו על חפסק החיות.

ולענין דבספר "שיעורים בספר חתניא" בקטע זה מפסיק את הלשון הנ"ל באופן שהמילה כרגע הולכת לעיל "ואילו חפסיק הי' הרוח כרגע - היו המים חוזרים ונגרים". וצ"ע.

לזכות
 הילדה חנה טויבא תי'
 לרגל הולדתה
 ולזכות אחיו ואחיותיו
 שיינא חי', מושקא, אפרים שמואל, רחל

*

נדפס ע"י הוריהם
 הרה"ח ר' זאב וואלף וזוגתו בתי' בריינא שיחיו קארפ
 זקניהם
 הרה"ח הרה"ג ר' אברהם וזוגתו רבקה שיחיו קארפ
 מרת פעסיל תי' מינץ

* * *

לע"נ
 הרה"ח הרה"ח ר' ישראל ע"ה
 בן הרה"ח ר' שניאור זלמן הלוי ע"ה
 דוכמאן
 נפטר ביום ו' אייר ה'תשמ"ט

*

נדפס ע"י בני משפחתו שיחיו

* * *

לעילוי נשמת
 הרבנית שרה ע"ה
 בת ר' חיים לייב הלוי ע"ה
 שניאורסאהן
 נפטרה ביום י"ד אייר פסח שני תשמ"ז

*

נדפס ע"י בני משפחתה שיחיו